

Ovaj je članak objavljen u: Milić, Jasmin, "Pravni i činjenični status vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj" (UDK 342.731), u Hrvatska pravna revija br. 3/2008., Zagreb: Inženjerski biro d.d., 2008., str. 9-15.

dr.sc. Jasmin Milić¹

-izvorni znanstveni rad-

PRAVNI I ČINJENIČNI STATUS VJERSKIH ZAJEDNICA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Sažetak:

U Hrvatskoj djeluje oko 50 vjerskih zajednica koje su uglavnom i evidentirane u evidenciji vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj. Iako, sukladno Ustavu Republike Hrvatske, čl. 41, vjerske zajednice trebaju uživati jednaka prava pred Zakonom, u Republici Hrvatskoj to na žalost nije slučaj. Nesporna je činjenica da ni Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica nije provediv za sve vjerske zajednice budući Vlada Republike Hrvatske odbija s određenim vjerskim zajednicama potpisati Ugovor o pitanjima od zajedničkog interesa. Bez ovoga ugovora vjerskim je zajednicama onemogućeno provođenje vjeronauka u školi, crkveno vjenčanje s učincima građanskoga braka, pravo na dobivanje sredstava iz Državnoga proračuna i sl. Cilj ovoga članka je ukazati na nejednakost vjerskih zajednica pred Zakonom a što je u suprotnosti s Ustavom Republike Hrvatske, čl. 41.

Ključne riječi: Vjerska zajednica, crkva, evidencija vjerskih zajednica, ugovor, zakon.

Uvod:

Samostalna Republika Hrvatska naslijedila je socijalistički *Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica* iz 1978. godine.² Tim je Zakonom bila regulirana pravna osobnost vjerskih zajednica kao i njihovih organizacijskih oblika (župe, mjesne crkve i sl.).³ No navedeni zakon nije propisao pa samim time nije ni postojao registar vjerskih zajednica. Vjerske zajednice nisu imale službeni dokument odnosno rješenje nekoga evidencijskoga tijela o pravnoj osobnosti bilo vjerskih zajednica, bilo njihovih organizacijskih oblika. Vjerske su zajednice, kao društvene tvorevine *sui generis*

¹ Jasmin Milić, Superintendent Protestantske reformirane kršćanske crkve u Republici Hrvatskoj.

² Narodne novine 14/78

³ Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica, Narodne novine 14/78, čl. 11.

uređivale svoje unutarnje ustrojstvo, pa su tako pravnu osobnost svoje zajednice i svojih organizacijskih oblika definirale svojim pravnim aktima (Ustavima, Statutima i sl.). Ove su vjerske zajednice i njihovi organizacijski oblici dakle imale pravnu osobnost i u građansko pravnom smislu, iako nisu bile upisane u registar vjerskih zajednica, budući isti nije niti postojao.⁴ Jedino tijelo kojem su se vjerske zajednice i njihovi organizacijski oblici prijavljivali bio je Državni zavod za statistiku koji je temeljem prijave i pečata dodjeljivao vjerskim zajednicama i njihovim organizacijskim oblicima matični broj.⁵

1. Međunarodni ugovori Republike Hrvatske i Vatikana

Iako se u Republici Hrvatskoj djelovanje drugih vjerskih zajednica toleriralo, Katoličkoj je crkvi reguliran pravni status i njezino djelovanje Međunarodnim ugovorima kojim se uredilo pitanje pravne osobnosti, dušobrižništva u javnim ustanovama, djelovanja u školama, povrat oduzete imovine i sl. Republika Hrvatska i Vatikan potpisali su slijedeće ugovore:

- Uspostava diplomatskih odnosa između Republike Hrvatske i Svete Stolice.⁶
- Ugovor između Republike Hrvatske i Svete stolice o pravnim pitanjima.⁷
- Ugovor između Republike Hrvatske i Svete Stolice o dušobrižništvu katoličkih vjernika, pripadnika oružanih snaga i redarstvenih službi Republike Hrvatske.⁸
- Ugovor između Republike Hrvatske i Svete stolice o suradnji na području odgoja i kulture.⁹
- Ugovor između Republike Hrvatske i Svete Stolice o gospodarskim pitanjima.¹⁰

Dok su druge vjerske zajednice nerijetko imale problema u dokazivanju svojeg pravnog statusa, te na drugim područjima svoga djelovanja, to nije bio slučaj s Katoličkom crkvom koja je temeljem gore navedenih ugovora osigurala sebi povlašten status.

2. Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica iz 2002.

Nakon nekoliko neuspjelih pokušaja, Hrvatska je najzad, 2002. godine dobila *Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica*¹¹ kojim se između ostaloga uređuje i

⁴ Dopis Ministarstva pravosuđa, uprave i lokalne samouprave, urbroj 514-09-03-5 od 27. ožujka 2003; Dopis Komisije za odnose s vjerskim zajednicama, broj 563-08 115/12-03 od 6. sibnja 2003.

⁵ O pravnoj osobnosti vjerskih zajednica temeljem Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica iz 1978. godine vidi više u: J. MILIĆ, «Vjerske zajednice i građansko pravna osobnost», u Hrvatska pravna revija br. 8/2003., Zagreb: Inženjerski biro, str. 13 – 19.

⁶ Potpisan 8. veljače 1992.

⁷ Potpisan 18. prosinca 1996. Objavljen u Narodnim novinama – Međunarodni ugovori 03/97.

⁸ Potpisan 18. prosinca 1996. Objavljen u Narodnim novinama – Međunarodni ugovori 02/97.

⁹ Potpisan 18. prosinca 1996. Objavljen u Narodnim novinama – Međunarodni ugovori 02/97.

¹⁰ Potpisan 9. listopada 1998. Objavljen u Narodnim novinama – Međunarodni ugovori 18/98.

¹¹ Narodne novine 83/02

pitanje službene evidencije vjerskih zajednica. Zakon propisuje da one vjerske zajednice koje su djelovale kao pravne osobe na dan stupanja na snagu navedenog zakona podnose zahtjev za upis u Evidenciju vjerskih zajednica.¹² Novoosnovane vjerske zajednice koje nisu djelovale kao pravne osobe na dan stupanja na snagu navedenog zakona, odnosno koje se osnuju nakon stupanja na snagu navedenog zakona (nove vjerske zajednice) podnose nadležnom tijelu zahtjev za upis u evidenciju vjerskih zajednica. No uvjet je da su prije podnošenja zahtjeva djelovale kao udruga građana pet godina te da imaju 500 vjernika.¹³

Zakonom je također propisano da vjerske zajednice, organizacijski oblici vjerskih zajednica te zajednice vjerskih zajednica jesu neprofitne pravne osobe.¹⁴

Evidenciju vodi ministarstvo nadležno za poslove opće uprave.¹⁵ U vrijeme ustrojstva Evidencije to je bilo Ministarstvo pravosuđa, uprave i lokalne samouprave dok je danas (od 2004. godine) nadležno tijelo Središnji državni ured za upravu.

3. Ugovori Vlade Republike Hrvatske s nekatoličkim vjerskim zajednicama

Prije nego je ustrojena službena Evidencija vjerskih zajednica, Vlada Republike Hrvatske sklopila je slijedeće *Ugovore o pitanjima od zajedničkog interesa*:

- Ugovor između Vlade Republike Hrvatske i Srpske pravoslavne crkve u Republici Hrvatskoj o pitanjima od zajedničkog interesa.¹⁶
- Ugovor između Vlade Republike Hrvatske i Islamske zajednice u Republici Hrvatskoj o pitanjima od zajedničkog interesa.¹⁷
- Ugovor između Vlade Republike Hrvatske i Evangeličke crkve u Republici Hrvatskoj i Reformirane kršćanske crkve u Hrvatskoj o pitanjima od zajedničkog interesa.¹⁸
- Ugovor između Vlade Republike Hrvatske i Evanđeoske (pentekostne) crkve u Republici Hrvatskoj, Kršćanske adventističke crkve u Republici Hrvatskoj i Saveza baptističkih crkava u Republici Hrvatskoj o pitanjima od zajedničkog interesa.¹⁹ Ovome Ugovoru se pridružuje još nekolicina vjerskih zajednica: Savez Kristovih Pentekostnih crkava, Crkva Božja, Reformni pokret adventista sedmog dana te Kristove crkve.

Nakon ustrojstva Evidencije vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj sklopljen je još jedan Ugovor o pitanjima od zajedničkog interesa:

¹² Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica, Narodne novine 83/02, čl. 5, st. 1.

¹³ Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica, Narodne novine 83/02, čl. 5, st. 2., čl. 21, st. 1.

¹⁴ Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica, Narodne novine 83/02, čl. 6, st. 3.

¹⁵ Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica, Narodne novine 83/02, čl. 6, st. 1.

¹⁶ Potpisan 20. prosinca 2002. Objavljen u Narodnim novinama 196/2003.

¹⁷ Potpisan 20. prosinca 2002. Objavljen u Narodnim novinama 196/2003.

¹⁸ Potpisan 4. srpnja 2003. Objavljen u Narodnim novinama 196/2003.

¹⁹ Potpisan 4. srpnja 2003. Objavljen u Narodnim novinama 196/2003.

- Ugovor između Vlade Republike Hrvatske i Bugarske pravoslavne crkve u Hrvatskoj, Hrvatske starokatoličke crkve, i Makedonske pravoslavne crkve u Hrvatskoj o pitanjima od zajedničkog interesa.²⁰

Ovi su ugovori bitni za djelovanje vjerskih zajednica jer im omogućavaju provođenje vjeronauka u školi, crkveno vjenčanje s učincima građanskoga braka, pravo na dobivanje sredstava iz Državnoga proračuna i sl. Zakonske odredbe po ovim pitanjima su neprovedive bez navedenih ugovora.

4. Evidencija vjerskih zajednica

4. 1. Evidencija vjerskih zajednica

Temeljem *Pravilnika o obrascima i načinu vođenja Evidencije vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj*²¹ ustrojena je 2003. godine Evidencija vjerskih zajednica te se počelo s upisivanjem vjerskih zajednica i njihovih organizacijskih oblika u istu. Do danas je pri ovoj Evidenciji evidentirano 49 vjerskih zajednica, no ne i Katolička crkva.

4. 2. Evidencija katoličkih pravnih osoba

Naime, Vlada Republike Hrvatske sklopila je s Hrvatskom biskupskom konferencijom *Protokol o načinu upisa pravnih osoba Katoličke crkve*²² te se temeljem ovoga protokola ustrojila pri Ministarstvu pravosuđa uprave i lokalne samouprave (kasnije Središnjeg državnog ureda za upravu), *Evidencija katoličkih pravnih osoba*. Time su Katolička crkva i njezini organizacijski oblici razdvojeni od ostalih vjerskih zajednica, iako ovakav postupak nigdje nije predviđen Zakonom o pravnom položaju vjerskih zajednica. Zakon naime jasno definira jedinstvenu Evidenciju pod nazivom *Evidencija vjerskih zajednica* te propisuje na koji se način u istu upisuju Vjerske zajednice, njihovi organizacijski oblici odnosno zajednice vjerskih zajednica.²³ Jedna se Evidencija propisuje i spomenutim *Pravilnikom o obrascima i načinu vođenja Evidencije vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj*.

No evidentna je činjenica da se u slučaju Katoličke crkve ne primjenjuje Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica već ona temelji svoj pravni status na ranije potpisanim međunarodnim pravnim aktima. U slučaju spomenutoga Protokola o načinu upisa pravnih osoba Katoličke crkve treba napomenuti da je on sklopljen temeljem članka 2 Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima (Narodne novine – međunarodni Ugovori 3/97) a ne temeljem Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica. Dakle evidentno je da Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica nema pravnu snagu za Katoličku crkvu već samo za druge, nekatoličke vjerske zajednice.

²⁰ Potpisan 29. listopada 2003. Objavljen u Narodnim novinama 196/2003.

²¹ Narodne novine br.9/03 i 12/03 – ispr.

²² Narodne novine – Međunarodni ugovori 15/03. Evidencija pravnih osoba katoličke crkve dostupna na <http://www.uprava.hr/PravneOsobeKatolickeCrkve/>

²³ Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica, NN 83/02, čl. 1, 20 do 23.

Evidencija vjerskih zajednica ustrojena je temeljem gore spomenutoga Pravilnika koji je donesen na temelju članka 26. stavka 1. Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica («Narodne novine», broj 83/02). U ovoj se evidenciji, kako je ranije navedeno nalazi 49 evidentiranih vjerskih zajednica no ne i Katolička crkva. Temeljem Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica iz 2002. propisano je da su postojeće vjerske zajednice dužne podnijeti nadležnom Ministarstvu prijavu u roku od šest mjeseci od danja stupanja na snagu *Pravilnika o obrascima i načinu vođenja Evidencije vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj*. Ukoliko to ne učine ne mogu steći niti ostvarivati prava iz Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica odnosno drugih zakona.²⁴ Činjenica je, dakle, da do danas Katolička crkva nije upisana u navedenu Evidenciju što potvrđuje činjenicu da jedni propisi važe za Katoličku crkvu a drugi za sve ostale.

4. 3. Srpska pravoslavna crkva u Hrvatskoj i njezin pravni status

Srpska pravoslavna crkva u Hrvatskoj nije upisana u Evidenciju vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj. Sukladno tomu ne bi mogla ostvarivati prava i obveze iz Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica. Srpskoj pravoslavnoj crkvi upisani su samo njezini organizacijski oblici u Evidenciju. Time je prekršen Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica iz 2002. godine koji jasno propisuje da su vjerske zajednice dužne podnijeti prijavu podataka za upis u Evidenciju te da ako ne učine sukladno tomu, neće moći ostvarivati prava koja proizlaze iz Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica kao i drugih zakona.²⁵ Također je jasno iz Zakona da se prvo treba riješiti pravni status vjerskoj zajednici a potom vjerska zajednica podnosi prijave za upis svojih organizacijskih oblika. No, kako bi se opravdao upis samo organizacijskih oblika Srpskoj pravoslavnoj crkvi u Hrvatskoj, Središnji državni ured za upravu je 20. veljače 2004. godine donio izmjenu i dopunu pravilnika o obrascima i načinu vođenja evidencije vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj, u kojem stoji: «Iznimno, vjerskoj zajednici koja nije upisana u Evidenciju, a prijavila je svoj organizacijski oblik, određuje se privremeni evidencijski broj, uz koji se upisuje samo naziv vjerske zajednice».²⁶ No ostaje činjenica da je i u ovome slučaju zaobiđen Zakon i redovita procedura upisa u Evidenciju vjerskih zajednica. Činjenica je dakle da Srpska pravoslavna crkva u Hrvatskoj nije upisana u Evidenciju vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj pa sukladno tome upitna je i pravna osobnost ove vjerske zajednice. Postavlja se i pitanje je li Vlada Republike Hrvatske potpisala ugovor s pravno nepostojećom vjerskom zajednicom u Hrvatskoj?²⁷

5. Zahtjevi za sklapanje Ugovora Protestantske reformirane kršćanske crkve, Crkve cjelovitog evanđelja i Zajednice crkava «Riječ života».

²⁴ Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica, NN 83/02, čl. 29, st. 1 i 2.

²⁵ Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica, NN 83/02, čl. 29, st. 1 i 2.

²⁶ Narodne novine 24/2004.

²⁷ Iz ugovora Vlade RH sa Srpskom pravoslavnom crkvom proizlazi da je Ugovor sklopljen sa Srpskom pravoslavnom crkvom. No pravno postoji samo jedna Srpska pravoslavna crkva i to ona sa sjedištem u Beogradu kojoj je na čelu Sveti arhijerejski sinod. Dakle ugovor Vlade je potpisan s tom crkvom, dakle crkvom koja ima sjedište i koja je pravno registrirana u drugoj državi.

Temeljem Ustava Republike Hrvatske čl. 41 koji jamči jednakost svih vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj, te temeljem Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica koji zahtjev za sklapanje Ugovora podnijele su slijedeće vjerske zajednice: Protestantska reformirana kršćanska crkva u Republici Hrvatskoj, Savez crkava «Riječ života» te Crkva cjelovitog evanđelja. Ove su vjerske zajednice nastupile prema Vladi RH 2003. godine zajednički, mada su i ranije, tijekom 2002. godine, samostalno podnosile zahtjeve za potpisivanje ugovora. U isto vrijeme zahtjev za sklapanje Ugovora podnijela je samostalno i Reformatska kršćanska crkva Mađara u Hrvatskoj.

6. Zaključak Vlade Republike Hrvatske od 23. prosinca 2004. godine.

Nakon dvije godine od kada su navedene vjerske zajednice podnijele zahtjev Vladi za sklapanje Ugovora, Vlada je 23. prosinca 2004. godine donijela slijedeći zaključak:

«...Za sklapanje ugovora o pitanjima od zajedničkog interesa za Republiku Hrvatsku i neku ili više vjerskih zajednica, koji sklapa Vlada Republike Hrvatske i vjerska zajednica, potrebno je da jedna ili više vjerskih zajednica, koje bi sklopile ugovor, ispunjavaju jedan od dva uvjeta:

- da su djelovale na području Republike Hrvatske na dan 6. travnja 1941. godine i nastavile djelovanje u kontinuitetu i pravnoj slijednosti, te da broj vjernika prelazi brojku od šest tisuća, prema zadnjem popisu stanovništva,
- da je povijesna vjerska zajednica europskog kulturnog kruga (katolička crkva, pravoslavna crkva, Evangelička crkva u Republici Hrvatskoj, Reformirana kršćanska crkva u Hrvatskoj, Islamska zajednica u Hrvatskoj, Židovska zajednica u Republici Hrvatskoj).

Crkva ili vjerska zajednica koja se izdvoji ili se izdvojila iz crkve ili vjerske zajednice smatra se novom crkvom odnosno vjerskom zajednicom, a početak njezinog djelovanja smatra se danom izdvajanja, odnosno osnivanja...»²⁸

Ovim su Zaključkom onemogućene gore navedene vjerske zajednice u sklapanju Ugovora. Naime niti jedna od navedenih vjerskih zajednica nije mogla udovoljiti navedenim kriterijima jer broj njihovih vjernika ne prelazi brojku od 6.000 vjernika. Povijesnost određenih vjerskih zajednica je dovedena u pitanje (djelovanje 6. travnja 1941. godine) jer je Zaključak donio odredbu da se vjerske zajednice koje su nastale odvajanjem, odnosno raskolom, smatraju novim vjerskim zajednicama. Tako je na primjer došlo do apsurdne situacije da se početak Protestantske reformirane kršćanske crkve u Republici Hrvatskoj smješta u 2001. godinu i ako se u sastavu ove vjerske zajednice nalazi najstarija protestantska hrvatska župa na prostoru republike Hrvatske, župa u Tordincima u kojoj je još 17. svibnja 1551. godine održana prva protestantska

²⁸ Zaključak Vlade Republike Hrvatske, klasa: 070-01/03-03/03, Urbroj: 5030104-04-3, od 23. prosinca 2004. godine.

sinoda na prostoru današnje Hrvatske.²⁹ Ista je situacija i s Reformatskom kršćanskom crkvom Mađara u Hrvatskoj čiji se početak djelovanja smješta u 1999. godinu iako se u sastavu ove vjerske zajednice nalaze mnoge povijesne župe pa tako i reformirana župa u Kneževim Vinogradima u kojoj je 16. i 17. kolovoza 1576. godine održana prva tzv. kalvinska sinoda na ovim prostorima. Na ovoj su sinodi usvojeni glasoviti Kanoni iz Kneževih Vinograda koji su stoljećima bili na snazi u Reformiranim crkvama ovih prostora.³⁰

Sporni je Zaključak donesen nakon što su već bili potpisani svi dosadašnji Ugovori s vjerskim zajednicama a koji su gore navedeni. No treba reći da osim Katoličke crkve, Srpske pravoslavne crkve i Islamske zajednice, niti jedna od vjerskih zajednica koje su potpisale Ugovor s Vladom RH nema 6000 vjernika. Prema popisu stanovništva iz 2001. godine Evangelička crkva u Hrvatskoj (upisana pod dva naziva, kao Evangelistička crkva u Hrvatskoj i Evangelistička crkva augsburške vjeroispovijesti) ima 3.339 vjernika. Reformirane kršćanske crkve u Hrvatskoj nema na popisu već se popisuju kalvini (reformirani kršćani su u narodu poznati kao kalvini, po francuskom reformatoru Jeanu Calvinu) kojih ima 4. 053 vjernika. No treba reći da kalvini pripadaju trima vjerskim zajednicama: Reformiranoj kršćanskoj crkvi u Hrvatskoj, Reformatskoj kršćanskoj crkvi Mađara u Hrvatskoj i Protestantskoj reformiranoj kršćanskoj crkvi u Hrvatskoj. Evandeoska crkva također nije ušla u zvaničan popis već imamo pripadnike Evandeoskih kršćana kojih je 559. Baptista je 1981 a Adventista je 3001 vjernik. Bugarska pravoslavna crkva po popisu stanovništva iz 2001. godine 8 vjernika, Starokatolička 268 vjernika dok makedonska pravoslavna crkva ima 211. vjernika. Vjerske zajednice koje su se pridružile ugovoru s Evandeoskom pentekostnom, Adventističkom i Baptističkom crkvom imaju, sukladno popisu stanovništva iz 2001. godine slijedeći broj vjernika: Savez pentekostnih crkava u RH – 336, Crkva Božja – 143, Reformni pokret adventista sedmog dana – 24, a Kristove crkve – 72 vjernika.

Uz to treba spomenuti da je kod gore navedenih vjerskih zajednica upitno djelovanje od 6. travnja 1941. godine³¹ na području Republike Hrvatske. Bugarska pravoslavna crkva je u Hrvatskoj osnovana je 2000 godine, a Makedonska pravoslavna crkva i u samoj Makedoniji djeluje od 1967. godine.³² U Republici Hrvatskoj djeluje od 90.ih godina 20. stoljeća. Evandeoska pentekostna crkva kao i Savez Kristovih pentekostnih crkava nisu djelovale od 1941. godine u kontinuitetu bez razdvajanja. Crkva Božja djeluje od 1968. godine od kada se odvojila od Kristove Duhovne crkve a Kristove crkve u Hrvatskoj djeluju od 1985. godine.

²⁹ O Tordinačkoj reformiranoj župi vidi više u: J. MILIĆ, *Kalvinizam u Hrvata s posebnim osvrtom na reformiranu župu Tordinci 1862. – 1918.*, Tordinci: Protestantska reformirana crkvena općina Tordinci, Novi Sad: Teološki fakultet Novi Sad, 2006.

³⁰ Vidi više u: J. MILIĆ, *Kalvinski kanoni iz Kneževih Vinograda* (kalvinski dokument iz 1576. godine), Osijek: Protestantska reformirana kršćanska crkva u Republici Hrvatskoj, Kneževi Vinogradi: Reformatska crkvena općina Kneževi Vinogradi, 2006.

³¹ Nejasno je zašto baš 6. travnja 1941. godine.

³² Tada se Makedonska pravoslavna crkva osamostalila od Srpske pravoslavne crkve. Autokefalnost (samostalnost) ove crkve ne priznaju druge pravoslavne crkve u svijetu.

Dakle evidentna je činjenica da je Vlada postavila za određene vjerske zajednice uvjete koje većina vjerskih zajednica, s kojima je Vlada već ranije sklopila ugovor, nisu zadovoljavale. Nameće se zaključak da je Vlada RH pristrano stavila određene vjerske zajednice u povoljniji položaj bez objektivnog kriterija. Nema sumnje da je navedeni Zaključak imao za cilj onemogućiti određenim vjerskim zajednicama realizaciju Ugovora, dok je u isto vrijeme Vlada kao i druga nadležna tijela, posebnim aktima omogućavala drugim vjerskim zajednicama, kako smo vidjeli, različite povlastice.

Kada se radi o Ugovoru s Evandeoskom pentekostnom crkvom, Adventističkom crkvom i Savezom baptističkih crkava, te gore nabrojanim pridruženim ih crkava, jedan od argumenata Vlade jest da one ne ispunjavaju pojedinačno uvjet od 6000 već da sve zajedno imaju više od 6000 vjernika. No u preambuli navedenoga Ugovora jasno stoji: «Vlada Republike Hrvatske... i Evandeoska (Pentekostna) crkva u Republici Hrvatskoj, Kršćanska adventistička crkva u Republici Hrvatskoj i Savez baptističkih crkava u Republici Hrvatskoj... **sklapaju neovisno, samostalno i svaka za sebe** ugovor o pitanjima od zajedničkog interesa.»³³

No ukoliko više vjerskih zajednica mogu zadovoljiti kriterij od 6000 vjernika, postavlja se pitanje zašto Vlada odbija aneksom određenog ugovora pridružiti i druge vjerske zajednice koje su zainteresirane za sklapanje ugovora odnosno zašto prilikom dogovaranja oko sklapanja ugovora i potpisivanja dosadašnjih ugovora nisu pozvane i druge vjerske zajednice? Nejasno je i kojim se kriterijima Vlada RH rukovala kada je određene vjerske zajednice pozvala a druge ne na sklapanje ugovora?

U spornom zaključku određene se vjerske zajednice svrstavaju u «Europski kulturni krug». To su Katolička, Pravoslavna (ne navodi se koja Pravoslavna. U Hrvatskoj za sada imamo registrirane tri Pravoslavne crkve³⁴), Evangelička crkva u Republici Hrvatskoj, Reformirana kršćanska crkva u Hrvatskoj³⁵ (ovdje se navodi samo jedna registrirana reformirana denominacija u Hrvatskoj, iako imamo tri registrirane reformirane denominacije³⁶), Islamska zajednica u Hrvatskoj, Židovska zajednica u

³³ Ugovor između Vlade Republike Hrvatske i Evandeoske (pentekostne) crkve u Republici Hrvatskoj, Kršćanske adventističke crkve u Republici Hrvatskoj i Saveza baptističkih crkava u Republici Hrvatskoj o pitanjima od zajedničkog interesa, preambula, Narodne novine 196/2003.

³⁴ Makedonska pravoslavna crkva, Bugarska pravoslavna crkva i Crnogorska pravoslavna crkva. No pitanje evidencije Srpske pravoslavne crkve je nejasno budući se u službenoj evidenciji nalaze samo njezini organizacijski oblici no ne i Srpska pravoslavna crkva u Hrvatskoj kao vjerska zajednica. Podaci dostupni u Evidenciji vjerskih zajednica na stranici Središnjeg državnog ureda za upravu: <http://www.uprava.hr/RegistarVjerskihZajednica/na> <http://www.uprava.hr/RegistarVjerskihZajednica/>

³⁵ Od 2005. godine ova vjerska zajednica mijenja naziv te sada djeluje pod imenom: Reformirana kršćanska kalvinska crkva u Hrvatskoj. Vidi Rješenje središnjeg državnog ureda za upravu, klasa UP/I-070-01/05-01/4, urbroj 515-03/5-05-4 od 31. ožujka 2005.

³⁶ Reformiranu kršćansku kalvinsku crkvu u Hrvatskoj, Reformatsku kršćansku crkvu Mađara u Hrvatskoj (ove dvije denominacije okupljaju uglavnom mađarske etničke župe), te Protestantsku reformiranu kršćansku crkvu u Republici Hrvatskoj (hrvatska reformirana tradicija). Podaci dostupni u Evidenciji vjerskih zajednica, na stranicama Središnjeg državnog ureda za upravu: <http://www.uprava.hr/RegistarVjerskihZajednica/na> <http://www.uprava.hr/RegistarVjerskihZajednica/>

Republici Hrvatskoj (u Hrvatskoj imamo 12 registriranih židovskih vjerskih zajednica³⁷). No uistinu je nejasno kojim se kriterijima Vlada Republike vodila kada je vjerske zajednice podijelila na zajednice «Europskog kulturnog kruga» i one koje to nisu?. Zar Baptisti, koji svoje povijesne korijene imaju u Europi još u 17. stoljeću (ukoliko bi ih povezivali s anabaptistima onda možemo ići u 16. stoljeće) nisu vjerska zajednica europskog kulturnog kruga? Zar Protestantska reformirana kršćanska crkva u Republici Hrvatskoj čija najstarija župa djeluje od 16. stoljeća u Hrvatskoj i koja svoje povijesne korijene ima u švicarskoj kalvinističkoj reformaciji nije vjerska zajednica europskog kulturnog kruga? Općenito rečeno, neozbiljno je bilo kojoj kršćanskoj vjerskoj zajednici dovesti u pitanje pripada li ona europskom kulturnom krugu ili ne? Ukoliko Islamskoj zajednici ovaj status nije upitan za Vladu, zašto bi to bilo upitno za kršćanske zajednice?

7. Neregistrirane vjerske zajednice u Republici Hrvatskoj

U Republici Hrvatskoj djeluje i nekoliko neregistriranih vjerskih zajednica. Određene vjerske zajednice i ne žele biti registrirane. Tako na primjer imamo Kristovu Duhovnu crkvu u Hrvatskoj (početak njihovog djelovanja seže u 20. te godine prošloga stoljeća) no ova zajednica nije podnijela zahtjev za registraciju. No određenim je vjerskim zajednicama, koje su podnijele zahtjev za evidentiranje, isti odbijen.

7. 1. Nazarenska vjerska zajednica Hrvatske.³⁸

Ovdje posebno treba spomenuti Nazarensku vjersku zajednicu Hrvatske. Naime ova je vjerska zajednica prisutna na prostoru Republike Hrvatske još od polovice 19. stoljeća. U Austro-ugarskoj su pravno bili izjednačeni s Baptistima.³⁹ Zbog svojih pacifističkih uvjerenja mladići ove vjerske zajednice su uglavnom završavali u zatvorima, nerijetko i na Golom Otoku u vrijeme komunističke vlasti. Po popisu stanovništva iz 2001. godine nazarena je bilo 184. Zbog specifičnog vjerovanja i načina života ova vjerska zajednica nije bila upoznata sa činjenicom da je u Hrvatskoj donesen Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica te da se sve vjerske zajednice trebaju evidentirati (pripadnici ove vjerske zajednice ne čitaju novine, ne gledaju TV, žive povučenim životom). O novome Zakonu su saznali tek 2007. godine kada ih je o istom obavijestio službenik Protestantske reformirane kršćanske crkve. Nakon konsultacija s Komisijom za

³⁷ U Evidenciji vjerskih zajednica, sa statusom vjerske zajednice evidentirane su slijedeće pravne osobe: Koordinacija židovskih općina u Republici Hrvatskoj, Židovska općina Daruvar, Židovska općina Dubrovnik, Židovska općina Koprivnica, Židovska općina Osijek, Židovska općina Rijeka, Židovska općina Slavonski Brod, Židovska općina Split, Židovska općina Virovitica, Židovska općina Zagreb, Židovska općina Čakovec, Židovska vjerska zajednica Bet Israel u Hrvatskoj. Podaci dostupni na stranici <http://www.uprava.hr/RegistarVjerskihZajednica/>

³⁸ Nazarenska crkva osnovana je u Švicarskoj u drugoj polovici 19. stoljeća i vrlo rano nalazi svoje pristaše i na našim prostorima.

³⁹ Usp. "Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu i odjela za unutarnje poslove od 12. studenoga 1895. broj 12.200., kojom se preinačuju odnosno nadopunjuju neke ustanove naredbe od 15. prosinca 1893. broj 8940. o jednoličnom postupku sa sektom Nazarena i Baptista u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji (Sbornik 1894. kom. I., br. 2.)" u: *Sbornik zakonah i naredabah valjanih za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju*, god. 1895., kom. XX, str. 589-592.

odnose s vjerskim zajednicama i po njihovom nalogu,⁴⁰ uputili su zahtjev Središnjem državnom uredu za upravu za upis u Evidenciju vjerskih zajednica. No zahtjev im je 32. travnja 2007. odbijen s obrazloženjem da se zahtjev odbija jer nije, sukladno Zakonu o pravnom položaju vjerskih zajednica u RH, podnesen na vrijeme.⁴¹

Formalno pravno ovo je rješenje zakonito. No činjenica je da su u dva slučaja donošena pozitivna rješenja, i to u slučaju Crnogorske pravoslavne crkve i Židovske zajednice Bet Izrael u Hrvatskoj, iako nije bilo zakonske osnove za iste. Crnogorska Pravoslavna crkva⁴² u Hrvatskoj upisana je u Evidenciju 8. lipnja 2006. godine a Židovska vjerska zajednica Bet Israel nakon raskola u Židovskoj općini Zagreb, 30. lipnja 2006. godine. Ove dvije vjerske zajednice nisu ispunile uvjete propisane Zakonom o petogodišnjem djelovanju kao udruga građana niti su mogle potvrditi da imaju 500 vjernika. No ipak su bez većih teškoća evidentirane dok je to Nazarenskoj vjerskoj zajednici Hrvatske onemogućeno.

8. Prijedlozi za rješenje sadašnjeg neravnopravnog položaja vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj

U posljednje vrijeme sve su glasnija razmišljanja da vjeronauk treba provoditi unutar vjerskih zajednica a ne u javnim školama. Istoga je mišljenja i autor ovog članka. No, ukoliko je djeci određenih vjerskih zajednica omogućeno pohađanje vlastitoga konfesionalnoga vjeronauka, tada isto treba dopustiti i drugim vjerskim zajednicama koje su za to zainteresirane. Naravno, osobe koje izvode nastavu vjeronauka trebaju biti i stručno osposobljene za obavljanje nastave, no isto je dovoljno urediti odredbama Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica a ne dodatnim ugovorima koji u biti diskriminiraju druge vjerske zajednice. Činjenica je da određene vjerske zajednice koje imaju ugovorom pravo da provode školski vjeronauk to pravo ne konzumiraju. Jednostavno nemaju niti dovoljno djece u školama niti imaju stručnoga kadra za provođenjem vjeronauka. U isto vrijeme vjerske zajednice poput npr. Reformatske kršćanske crkve Mađara u Hrvatskoj, imaju relativno veliki broj djece i stručnoga kadra, no Vlada RH ne želi s ovom zajednicom sklopiti ugovor te su tako djeca ove vjerske zajednice (kao i drugih vjerskih zajednica kojima se onemogućuje provođenje vjeronauka u školama) diskriminirana naspram djece, pripadnika većinske crkve.

Zakon predviđa a ugovor omogućuje i vjersko vjenčanje s učincima građanskoga braka. Činjenica je da i ovo pravo ne konzumiraju sve vjerske zajednice koje imaju ugovor s Vladom, dok one koje bi htjele ovo pravo ostvarivati, onemogućeni su odbijanjem Vlade da se ovo pitanje uredi ugovorom. Iz toga je razloga potrebno i ovo pitanje urediti samo Zakonom te postaviti određene kriterije koje vjerske zajednice moraju ispuniti kako bi ovo pravo mogle ostvarivati.

⁴⁰ Dopis Komisije za odnose s vjerskim zajednicama broj 563-18-134/2-07 od 11. travnja 2007.

⁴¹ Rješenje Središnjeg državnog ureda za upravu klasa UP/I-070-01/07-01/4, Urbroj 515-03/4-07-2 od 23. travnja 2007.

⁴² Crnogorska pravoslavna crkva proglasila se autokefalnom 31. listopada 1993. godine. Pravoslavne crkve u svijetu ne priznaju njezinu autokefalnost.

Pitanje dodjeljivanja sredstava iz Državnoga proračuna je također uređeno ugovorima s vjerskim zajednicama. I u tome su smislu određene vjerske zajednice privilegirane naspram drugih. Kako bi se ovakva situacija izbjegla najbolji način bi bio da se građanima omogući da jedan dio svojih poreznih obveza uplaćuju onoj vjerskoj zajednici koju sami odaberu. Takav je princip poznat u Njemačkoj, Švicarskoj, skandinavskim zemljama i drugim europskim zemljama. To bi bio najpravedniji princip koji bi u isto vrijeme na određeni način bio pokazatelj koliko uistinu određena vjerska zajednica ima vjernika odnosno simpatizera. Ovako se novac državnih obveznika, bez njihove volje sliva određenim vjerskim zajednicama.

Zaključak

Nedvojbena je činjenica da u Republici Hrvatskoj postoji nekoliko kategorija vjerskih zajednica:

- Katolička crkva (Rimokatolička i Grkokatolička) koja uživa poseban položaj reguliran Međudržavnim ugovorima (koji su po svojoj važnosti iznad Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica kao i drugih Zakona Republike Hrvatske). Ustrojena je posebna, neovisna evidencija samo za Katoličku crkvu i njezine organizacijske oblike.
- Srpska pravoslavna crkva u Hrvatskoj koja nije upisana u Evidenciju vjerskih zajednica no upisani su njezini organizacijski oblici.
- Registrirane vjerske zajednice koje imaju potpisan *Ugovor o pitanjima od zajedničkog interesa*.
- Registrirane vjerske zajednice s kojima Vlada RH ne želi sklopiti Ugovor.
- Neregistrirane vjerske zajednice.

Dakle iz svega izrečenoga jasno proizlazi da vjerske zajednice u Republici Hrvatskoj ne uživaju jednaka prava pred Zakonom što je protivno i Ustavu Republike Hrvatske i međunarodnim pravnim aktima.